

Φράσεις της λατινικής γλώσσας τις οποίες χρησιμοποιούμε (στην επίσημη κυρίως γλώσσα)

Λατινικές εκφράσεις από το σχολικό βιβλίο
ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ (ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ)

- a posteriori:** «Εκ των υστέρων». Χρησιμοποιείται: 1. για κάτι που έγινε μετά από ένα συγκεκριμένο γεγονός (π.χ. Δημοσίευσε μια αποστεριόρι ιατροδικαστική εκτίμηση, που έγινε πολλά χρόνια αργότερα μετά τον θάνατό του). 2. (στη φιλοσοφία) για κρίση, ιδέα, γνώση κτλ. που στηρίζεται στην εμπειρία, που δεν είναι έμφυτη.
- a priori:** «Εκ των προτέρων, από πριν». Χρησιμοποιείται: 1. για κρίση, άποψη, ιδέα, απόφαση κτλ. που γίνεται χωρίς να έχει προηγηθεί εξέταση ενός ζητήματος ή να έχει διαπιστωθεί η εξέλιξη ή έκβασή του κτλ. (π.χ. Δεν μπορεί *a priori* να γίνεται λόγος για κατάχρηση εξουσίας, καθώς η έρευνα είναι ακόμα σε εξέλιξη). 2. (στη φιλοσοφία) για κρίση, ιδέα, γνώση κτλ. που δεν θεμελιώνεται, δε στηρίζεται στην εμπειρία, αλλά σε έμφυτες ιδέες (π.χ. Κατά τον Καντ, ο χώρος και ο χρόνος υπάρχουν *a priori* σε όλες τις αναπαραστάσεις μας για τον κόσμο).
- ad hoc:** «γι' αυτό εδώ». Αντίστοιχη ελληνική έκφραση: «ἐπὶ τούτῳ». 1. Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί κάτι (π.χ. επιτροπή, νομική διάταξη κτλ.) που δεν έχει μόνιμο χαρακτήρα, καθώς έχει συσταθεί για μια συγκεκριμένη περίπτωση (π.χ. Συστάθηκε *ad hoc* διυπουργική επιτροπή για την αντιμετώπιση της καταστροφών λόγω του σεισμού). 2. Στην επιστήμη και στη φιλοσοφία σημαίνει την προσθήκη μιας υπόθεσης σε μια θεωρία, λόγω της αδυναμίας της θεωρίας στην αρχική της μορφή να προβλέψει ή να εξηγήσει νέα δεδομένα, φαινόμενα, γεγονότα κτλ. που προκύπτουν. Ωστόσο, η κατάχρηση *ad hoc* υποθέσεων στο πλαίσιο μιας θεωρίας τη θέτει υπό αμφισβήτηση. (Δεν είναι τυχαίο άλλωστε που οι υποθέσεις *ad hoc* είναι συχνό χαρακτηριστικό των ψευδοεπιστημονικών θεωριών.)
- alter ego:** «Το έτερον εγώ». Χρησιμοποιείται για άνθρωπο: 1. που είναι πολύ όμοιος σε χαρακτήρα προς έναν άλλο και πολύ ταιριαστός μαζί του. 2. που είναι πιστός φίλος του ή σύντροφος στη ζωή του.
- ave Caesar, morituri te salutant:** «Χαίρε, Καίσαρ, οι μελλοθάνατοι σε χαιρετούν»· πρόκειται για τον χαιρετισμό των μονομάχων, όταν περνούσαν κάτω από τον αυτοκρατορικό θώκο στο Κολοσσαίο. Χρησιμοποιείται συνήθως ειρωνικά όταν κάποιος που έχει εξουσία με τις αποφάσεις του θέτει αδικαιολόγητα σε κίνδυνο τη σωματική ακεραιότητα και τη ζωή υφισταμένων του είτε θέτει αδικαιολόγητα σε κίνδυνο την αξιοπρέπεια ή τη θέση ή την περιουσία τους κτλ. (π.χ. «*Ave Caesar, morituri te salutant*» αναφώνησαν οι ελεύθεροι επαγγελματίες ακούγοντας τον υπουργό Οικονομικών να ανακοινώνει τα νέα φορολογικά μέτρα).
- casus belli:** «Αιτία πολέμου». Χρησιμοποιείται: 1. για κάθε γεγονός που αποτελεί αιτία για την κήρυξη πολέμου. 2. (συνήθως ειρωνικά) για πράξη, συμπεριφορά κτλ. που αποτελεί αιτία (ή αφορμή) για να οδηγηθούν σε αντιπαράθεση, τσακωμό κτλ. δύο (ή περισσότερα) πρόσωπα (π.χ. Η μείωση των αποδοχών μας αποτελεί για τους εργαζομένους *casus belli* εναντίον της κυβερνητικής πολιτικής, δήλωσε ο πρόεδρος του συνδικάτου).

conditio sine qua non ή **sine qua non**: «Προϋπόθεση χωρίς την οποία δεν (ισχύει τίποτα)». Αντίστοιχη ελληνική έκφραση: «Ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνεν». Δηλώνει κάτι (όρο, προϋπόθεση κτλ.) που είναι προαπαιτούμενο, που οπωσδήποτε πρέπει να υπάρχει, να έχει υλοποιηθεί κτλ., προκειμένου να επιτευχθεί ένας στόχος ή να γίνει ή να ισχύσει μια συμφωνία (π.χ. *Η συστηματική μελέτη είναι conditio sine qua non για την επιτυχία στις Πανελλαδικές εξετάσεις* || Ο όρος αυτός αποτελεί *conditio sine qua non*· αν οι δύο πλευρές δεν συμφωνήσουν και σε αυτόν, δεν θα ισχύσει τίποτα από τα υπόλοιπα που έχουν μέχρι τώρα συμφωνήσει).

curriculum vitae: (συντομογραφία: C.V.) Βιογραφικό σημείωμα.

de facto: «Εκ των πραγμάτων, στην πράξη». Χρησιμοποιείται για καταστάσεις πραγματικές που δεν έχουν αναγνωριστεί νομικά (δηλαδή με νόμους ή επίσημες συμφωνίες, αποφάσεις επίσημων οργάνων κτλ.) (ANT de iure).

de jure: «Εκ του δικαίου, με βάση το γραπτό δίκαιο». Χρησιμοποιείται για πράξεις, καταστάσεις κτλ. που γίνονται σύμφωνα με νόμους, επίσημες συμφωνίες, αποφάσεις αρμόδιων θεσμών ή οργάνων κτλ. (ANT de facto) (π.χ. *Η περιοχή αυτή έχει κερδίσει de facto την ανεξαρτησία της, αλλά δεν είναι ακόμα αναγνωρισμένη de jure από τον ΟΗΕ ως ανεξάρτητο κράτος*).

de profundis: «Εκ βαθέων, από τα βάθη της ψυχής μου»· η αρχή του ψαλμού 129 (130). Τη χρησιμοποιούμε για να δηλώσουμε ότι κάνουμε ή λέμε κάτι με απόλυτη ειλικρίνεια (π.χ. *Το έργο αυτό αποτελεί μια de profundis εξομολόγηση του γνωστού συγγραφέα*).

delenda Carthago ή **Carthago delenda est**: «Πρέπει να καταστραφεί η Καρχηδόνα»· με την προτροπή προς τους Ρωμαίους να καταστρέψουν την Καρχηδόνα τελειώνει τους λόγους του ο Κάτων ο Πρεσβύτερος (π.χ. *Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam* = *Και επιπλέον πιστεύω ότι πρέπει να καταστραφεί η Καρχηδόνα*)· η φράση στην Ελλάδα είναι πιο διαδεδομένη με τη μορφή «*et preterea censeo Carthago delenda est*». Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η σταθερή προσήλωση κάποιου σε μία απόφαση έναν στόχο ή ακόμα και η έμμονη ιδέα κάποιου για κάτι.

dura lex, sed lex: «Σκληρός νόμος, αλλά νόμος». Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι πρέπει να σεβόμαστε και να τηρούμε απαρέγκλιτα τους νόμους, ακόμα και όταν είναι αυστηροί, σκληροί κτλ.

errare humanum est: «Το πλανάσθαι/ σφάλλιν ανθρώπινον, είναι ίδιον της ανθρώπινης φύσης να σφάλλει». Το χρησιμοποιούμε για να δικαιολογήσουμε αβλεψίες, λάθη, σφάλματα που κάνουμε, ζητώντας έμμεσα την επιείκεια των άλλων γι' αυτά.

Hannibal ante portas: «Ο Αννίβας προ των πυλών»· φέρεται να την έχει πει ο Κικέρωνας μετά τη συντριβή του ρωμαϊκού στρατού στις Κάννες από τους Καρχηδονίους, αρχηγός των οποίων ήταν ο Αννίβας. Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι αντιμετωπίζουμε άμεσο και εξαιρετικά σοβαρό κίνδυνο, οπότε δεν πρέπει να μένουμε αδρανείς και να χάνουμε χρόνο, αλλά να βρεθούμε σε εγρήγορση και να πάρουμε τα αναγκαία μέτρα για την αντιμετώπιση της επείγουσας κατάστασης.

homo homini lupus: «Ο άνθρωπος είναι λύκος για τον άνθρωπο»· σημαίνει πως οι άνθρωποι έχουν άγριες διαθέσεις ο ένας για τον άλλο. Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί πως οι άνθρωποι εξαιτίας της απληστίας τους έχουν την τάση να εκμεταλλεύονται τους άλλους, να εξυπηρετούν τα ιδιοτελή ατομικά τους συμφέροντα σε βάρος των άλλων, να μη δείχνουν αλληλεγγύη προς τους άλλους.

in vivo: «Μέσα στον ζωντανό οργανισμό». Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι κάτι γίνεται, συμβαίνει, εξελίσσεται κτλ. σε εντελώς πραγματικές συνθήκες· ιδιαίτερα στον χώρο της Βιολογίας η φράση αναφέρεται σε πειράματα που πραγματοποιούνται σε ιστούς ενός ζωντανού οργανισμού οι οποίοι δεν έχουν αποσπαστεί από το σώμα του (σε αντιδιαστολή με

τη φράση *in vitro* (= σε γυάλινο δοκιμαστικό σωλήνα), που αναφέρεται σε πειράματα που γίνονται σε ιστούς έμβιων όντων οι οποίοι έχουν αποσπαστεί από το σώμα τους, και με τη φράση *ex vivo* (= έξω από τον ζωντανό οργανισμό), που αναφέρεται σε πειράματα που πραγματοποιούνται συνήθως σε κύτταρα ή ιστούς που έχουν αποσπαστεί από τον ζωντανό οργανισμό και έχουν καλλιεργηθεί σε εργαστηριακά μηχανήματα.

lapsus linguae: «Ολίσθημα, αμάρτημα της γλώσσας». Χρησιμοποιείται για λεκτικό σφάλμα που γίνεται από απροσεξία, όταν λέμε κάτι διαφορετικό από αυτό που θέλαμε να πούμε.

mea culpa: «Δικό μου λάθος». Χρησιμοποιείται ως έκφραση αυτοκριτικής και αίτηση συγγνώμης, καθώς αναγνωρίζουμε το σφάλμα μας σε κάποια περίπτωση.

modus vivendi: «Τρόπος διαβίωσης, ζωής». Χρησιμοποιείται: 1. με τη σημασία της συμβιβαστικής λύσης σε μια διένεξη αντίθετων συμφερόντων, πολιτικών αντιλήψεων, ιδεολογιών κτλ., προκειμένου να υπάρχει συνεργασία και να αποφεύγονται οι αντιπαραθέσεις (π.χ. *Οι διεκδικητές της αρχηγίας του κόμματος πρέπει να καταλήξουν σε ένα modus vivendi μεταξύ τους, προκειμένου να μην το οδηγήσουν σε διάσπαση μετά τις εσωκομματικές εκλογές*). 2. (σπανιότερα) με την κυριολεκτική σημασία της φράσης (π.χ. *Επικρίνει τα ΜΜΕ πως προβάλλουν το lifestyle και το επιβάλλουν ως τον σύγχρονο modus vivendi*).

mutatis mutandis: «Αφού μεταβληθούν αυτά που πρέπει να μεταβληθούν». Αντίστοιχη ελληνική έκφραση: «τηρουμένων των αναλογιών». Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι μπορεί να γίνει αναλογία ανάμεσα σε δύο ή περισσότερες περιστάσεις, καταστάσεις κτλ., λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους, οι οποίες όμως δεν επηρεάζουν το κύριο σημείο ως προς το οποίο γίνεται η αναλογία (π.χ. *Οι γυναίκες αυτές, mutatis mutandis, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως οι πρωτεργάτριες του φεμινιστικού κινήματος // Οι όροι αυτοί της συμφωνίας θα πρέπει, mutatis mutandis, να ισχύουν σε κάθε παρόμοια σύμβαση*).

o tempora! o mores!: «Ω καιροί! Ω ήθη!» Αναφώνηση του Κικέρωνα με την οποία επιτέθηκε στο ήθος του Κατιλίνα και του Βέρρη, οι οποίοι συνωμότησαν εναντίον της δημοκρατίας. Τη χρησιμοποιούμε για να στιγματίσουμε το ήθος κάποιου ή γενικότερα τα ήθη που επικρατούν στο κοινωνικό σύνολο.

persona non grata: «Πρόσωπο που δεν είναι ευπρόσδεκτο, αρεστό, αποδεκτό». Στη διπλωματική γλώσσα δηλώνει ότι κάποιος πρόσωπο δεν θα γίνει δεκτό με φιλική διάθεση από τη χώρα στην οποία είναι διαπιστευμένο, ότι είναι ανεπιθύμητο σε αυτήν (π.χ. *Το Υπουργείο εξωτερικών χαρακτήρισε τον πρεσβευτή της γειτονικής χώρας ως «persona non grata», μετά τις εμπρηστικές δηλώσεις του || (κατ' επέκτ.) Persona non grata ο Αμερικανός παραγωγός κινηματογράφου μετά τις καταγγελίες εναντίον του για σεξιστική βία*). Επίσης, χρησιμοποιείται και το αντίθετο: ***persona grata*** (= ευπρόσδεκτο πρόσωπο).

primum vivere, deinde philosophari: «Πρώτα να ζει κανείς και έπειτα να φιλοσοφεί» με το γνωμικό αυτό κάποιοι Ρωμαίοι δικαιολογούσαν τον αφιλοσόφητο βίο. Χρησιμοποιείται συνήθως ειρωνικά για αυτούς που αναλώνονται σε θεωρητικές συζητήσεις ή σε μεγαλοστομίες, αλλά δεν δραστηριοποιούνται και δεν παίρνουν τα αναγκαία μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασής τους.

sic!: «Έτσι!». Γράφεται μέσα σε παρένθεση μετά από κάποια λέξη ή φράση ενός παραθέματος ή στο τέλος του παραθέματος, για να δηλωθεί ότι το πρωτότυπο είναι ακριβώς έτσι όπως δίνεται, με την ιδιαίτερη ορθογραφία ή τα λάθη ή την παραδοξολογία του.

status quo: Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί: 1. η ισχύουσα, παγιωμένη γεωπολιτική κατάσταση σε μια περιοχή· ειδικότερα, η ισχύουσα διαμόρφωση των συνόρων μεταξύ κρατών (π.χ. *Ο υπουργός των Εξωτερικών ζήτησε να γίνει σεβαστό το status quo της ευρύτερης περιοχής από τη γείτονα χώρα*). 2. (κατ' επέκτ.) η γενικότερη πολιτικοοικονομική κατάσταση ή παγιωμένη

κοινωνική και πολιτισμική κατάσταση ενός κοινωνικού συνόλου, μιας χώρας ή μιας αρχής κτλ. 3. (κατ' επέκτ.) η κυρίαρχη ιδεολογική, πνευματική, καλλιτεχνική κτλ. τάση στον χώρο του πνεύματος ή της τέχνης. Προήλθε από τη φράση **in statu quo erant ante bellum** (= στην κατάσταση στην οποία βρίσκονταν πριν από τον πόλεμο), η οποία χρησιμοποιείται στη γλώσσα της διπλωματίας, για να δηλωθεί πως επιδιώκεται να ισχύσει ξανά η κατάσταση που υπήρχε (αναφορικά με τη διαμόρφωση των συνόρων, τις σχέσεις των αντιμαχόμενων κρατών κτλ.) πριν από την έναρξη των εχθροπραξιών.

sui generis: «Του δικού του γένους». Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι κάποιος ή κάτι δεν εντάσσεται στα συνήθως συμβαίνοντα ή ισχύοντα.

summum jus, summa injuria: «Η υπερβολική δικαιοσύνη είναι υπερβολική αδικία»· απόφθεγμα του Ρωμαϊκού δικαίου, που σημαίνει πως η αυστηρή ερμηνεία και επιβολή του δικαίου συνεπάγεται πολλές φορές αδικία, καθώς δίνει έμφαση στο «γράμμα του νόμου» και όχι στο «πνεύμα του νόμου».

timeo Danaos et dona ferentes: «Φοβάμαι τους Δαναούς, κι όταν ακόμη φέρνουν δώρα». Αντίστοιχη ελληνική έκφραση: «φοβοῦ τοὺς Δαναοὺς καὶ δῶρα φέροντας». Χρησιμοποιείται για να δηλώσουμε πως έχουμε παντελή έλλειψη εμπιστοσύνης σε κάποιον, πως, επειδή μας επιβουλεύεται, είναι εχθρός μας κτλ., είμαστε επιφυλακτικοί μαζί του ακόμα κι όταν προσπαθήσει να φανεί κάποια στιγμή γενναιόδωρος ή καλός.

urbi et orbi: «Στην πόλη (= τη Ρώμη) και στην οικουμένη» = παντού.

vae victis: «Αλίμονο στους ηττημένους». Αντίστοιχη ελληνική έκφραση: «οὐαὶ τοῖς ἠττημένοις». Σημαίνει πως ο ηττημένος σε έναν πόλεμο είναι πλέον ανυπεράσπιστος απέναντι στον νικητή και θα υποστεί δεινά από αυτόν.

veni, vidi, vici: «Ἦρθα, εἶδα, νίκησα»· φράση του Καίσαρα με την οποία ανήγγειλε στη σύγκλητο την ταχύτητα με την οποία νίκησε τον Φαρνάκη, τον βασιλιά του Πόντου. Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η εύκολη και γρήγορη επιτυχία.

verba volant, scripta manent: «Τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν». Χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η αποδεικτική αξία που έχουν τα γραπτά.

Επιμέλεια: Βαγγέλης Μπακλαβάς
Copyright© Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη)